

SKRIFTLIG FRÅGA TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2023-05-11
Besvaras senast
2023-05-17 kl. 12.00

Till utbildningsminister Mats Persson (L)

2022/23:655 Regeringens förslag till ändrade regler för etikprövning

Frågan om etikprövning för behandling av känsliga personuppgifter har diskuterats alltmer under det senaste året. Detta har skett på grund av att det har blivit tydligt att lagkravet om etikprövning för samtliga forskningsdiscipliner har fått oönskade konsekvenser inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning.

Sveriges lagstiftning skiljer sig från hur det ser ut i till exempel grannländerna Finland och Danmark samt stora europeiska länder som Frankrike och Tyskland genom att vara mer allomfattande och innehålla såväl naturvetenskaplig och medicinsk forskning som humaniora och samhällsvetenskap.

Lagen uppfattas också av forskare och doktorander som mycket svår att tillämpa. En konsekvens av att forskare har svårt att avgöra vad som behöver etikprövas är att man etikprövar allt, för säkerhets skull. Processerna är dyra och tar lång tid, och därför har det i vissa fall lett till att man begränsar sina frågor eller avstår från att inkludera information man inte har förutsett i sitt resultat. I värsta fall avstår man helt. Det här upplevs av en del forskare som ett hot mot den fria forskningen.

Framför allt påverkas humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning med kvalitativa metoder, där frågeställningar ofta utvecklas under projektets gång och är svåra att förutsäga under etikprövningsprocessen som sker innan studien påbörjas. Exempelvis kan svaren på frågor man ställt oväntat inkludera till exempel politiska åsikter eller religiös eller filosofisk övertygelse och då gå utanför befintligt etiktillstånd.

Forskaren kan också behöva följa upp spår och prata med personer som hen inte hade planerat att prata med från början eller ställa frågor som hen först inte förstod var viktiga. Den här mer öppna inställningen blir omöjlig i all forskning som rör politik, religion, filosofiska övertygelser, etnicitet eller sexualitet.

Forskaren behöver i det läget välja mellan att låta bli att ställa frågorna, avstå från att kontakta relevanta respondenter och inte inkludera oväntade svar i sin forskning eller att skicka in en ny ansökan, betala ytterligare avgift för granskningen och därmed pausa sin studie tills nytt tillstånd beviljats.

Även den forskning som arbetar med öppen demokratisk debatt som underlag, exempelvis motioner från politiska partier eller debatter mellan folkvalda, faller under etikprövningslagen då partitillhörighet räknas som "känslig uppgift" trots att den folkvalda själv tydligt offentliggjort vilket parti hen tillhör – annars kan man inte väljas till kommunfullmäktige, regionfullmäktige eller riksdagen. Att forskare hindras i sin forskning om en så viktig del av vår demokrati som den offentliga politiska debatten är ett problem som är angeläget att lösa skyndsamt.

I februari ställde jag en fråga till utbildningsminister Mats Persson om problemen med etikprövningslagen. Han svarade: "Den lagstiftning som finns nu har ju riksdagen beslutat om i bred enighet för ett antal år sedan. Det finns väl anledning att se över om den är ändamålsenlig och om det är rimligt att den får sådana proportioner som den får." Enligt utbildningsministern pågick arbetet med frågan redan då, och han hoppades återkomma inom kort.

Nu har det snart gått tre månader, och riksdagens partier har ännu inte fått någon information om pågående arbete. Med systematiskt och snabbt arbete mellan regering och riksdag finns möjligheten att göra lagstiftningen mer ändamålsenlig inom kort.

Mot bakgrund av detta vill jag ställa följande fråga till utbildningsminister Mats Persson:

När kommer riksdagens partier att få information om vilka alternativ till reformer regeringen arbetar med?

.....

Camilla Hansén (MP)

Överlämnas enligt uppdrag

Lena Lindbäck